

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 01 : 941 (479.25)

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІРМЕНЬСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В США

PECULIARITIES OF ARMENIAN NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS ACTIVITIES IN THE UNITED STATES

ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АРМЯНСКИХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В США

Андрєєва О. М.

Доктор політичних наук, професор, професор кафедри Міжнародна інформація Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: andreevaolga@ukr.net

Аветисян Л. В.

Аспірант Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: avetisian-lilit@ukr.net

Andreeva O.

Doctor of Political Sciences, Professor, Chair of International Information of the Institute of International Relations of the Kyiv National Taras Shevchenko University. E-mail: andreevaolga@ukr.net

Avetisyan L.

Graduate student of the Institute of International Relations of the Kyiv National Taras Shevchenko University. E-mail: avetisian-lilit@ukr.net

Андреева А. Н.

Доктор политических наук, профессор, профессор кафедры Международной информации Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: andreevaolga@ukr.net

Аветисян Л.В.

Аспирант Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: avetisian-lilit@ukr.net

Анотація. *Констатовано, що вірменська громада в США є однією з найбільших та найвпливовіших в світі. Доведено, що численна вірменська громада США відіграє помітну роль у розвитку вірменсько-американських відносин. Показано, що актуальним питанням для розвитку вірменської діаспори є подолання протиріччя і конкуренції всередині самої вірменської діаспори, особливо між її найбільш активними організаціями, що займаються політичними питаннями. Це дозволить вирішувати конкретні зовнішньополітичні завдання і сприятиме об'єднанню вірменської діаспори на основі групової ідентичності та спільних цілей. Вірменські організації, що діють окремо, ускладнюють інтеграцію і об'єднання всередині самої громади, призводять до конкуренції і роз'єднаності у відстоюванні її інтересів не тільки в США, але і в світі. Визначено, що багатомільйонна вірменська діаспора, знамениті і впливові особи вірменського походження, національні організації і лобістські групи є «м'якою силою» Вірменії. Діаспора надає значну і всебічну підтримку вірменській дипломатії в просуванні національних інтересів, особливо в питаннях міжнародного визнання і засудження геноциду вірмен, врегулювання Нагірно-Карабаського конфлікту і в подоланні безлічі економічних проблем, з якими стикається сьогодні Вірменія.*

Ключові слова: діаспора, Вірменія, США, лобі, Вірменський Національний Комітет Америки, Вірменська Асамблея Америки, громадські організації.

Abstract. *It is stated that the Armenian community in the USA is one of the largest and most influential in the world. It is proved that the numerous Armenian community of the USA plays a prominent role in the development of Armenian-American relations. It is shown that the urgent issues for the development of the Armenian Diaspora is to overcome contradictions and competition within the Armenian Diaspora, especially among its most active organizations dealing with political issues. It will solve specific foreign policy tasks and promote the unification of the Armenian Diaspora based on group identity and common goals. The Armenian organizations, acting separately, complicate integration and unification within the community itself, lead to competition and disunity in defending its interests not only in the United States, but also in the world. It is determined that numerous Armenian Diaspora, famous and influential personalities of Armenian origin, national organizations and lobby groups are the "soft power" of Armenia. The Diaspora provides significant and comprehensive support to Armenian diplomacy in advancing national interests, especially in matters of international recognition and condemnation of the Armenian Genocide, the settlement of the Nagorno-Karabakh conflict and overcoming the many economic problems that Armenia faces today.*

During the post-bipolar period, the Armenian Diaspora in America was quite active namely because of participation in various international organizations. To a certain extent, the Diaspora of Armenia followed the common tradition of using intergovernmental and intergovernmental associations to solve the problems of their states. On the other hand, the Armenian Diaspora confidently applied the method of "complementarily policy". This policy envisaged the deep involvement of the Republic of Armenia in the process of discussing and promoting projects of international organizations of various levels in the foreign policy of leading, influential states of the world and, first of all, the United States. In this regard, it is relevant to study the active and successful activities of the Armenian Diaspora in the United States. It is proved that Armenian Diaspora, with its rich international experience, seeks to integrate into American politics, which represents valuable experience for Ukraine, which has a significant Diaspora in the USA and Canada.

Key words: *Diaspora, Armenia, USA, lobby, Armenian National Committee of America, Armenian Assembly of America, public organizations.*

Аннотация. *Констатировано, что армянская община в США является одной из крупнейших и влиятельных в мире. Доказано, что многочисленная армянская община США играет заметную роль в развитии армяно-американских отношений. Показано, что актуальным вопросом для развития армянской диаспоры является преодоление противоречий и конкуренции внутри самой армянской диаспоры, особенно между ее наиболее активными организациями, занимающимися политическими вопросами. Это позволит решать конкретные внешнеполитические задачи и способствовать объединению армянской диаспоры на основе групповой идентичности и общих целей. Армянские организации, действующие отдельно, затрудняют интеграцию и объединение внутри самой общины, приводят к конкуренции и разобщенности в отстаивании ее интересов не только в США, но и в мире. Определено, что многомиллионная армянская диаспора, знаменитые и влиятельные лица армянского происхождения, национальные организации и лоббистские группы является «мягкой силой» Армении. Диаспора оказывает значительную и всестороннюю поддержку армянской дипломатии в продвижении национальных интересов, особенно в вопросах международного признания и осуждения геноцида армян, урегулирования нагорно-карабахского конфликта и в преодолении множества экономических проблем, с которыми сталкивается сегодня Армения.*

Ключевые слова: *диаспора, Армения, США, лобби, Армянский Национальный Комитет Америки, Армянская Ассамблея Америки, общественные организации.*

Постановка проблеми. Вірменська громада в США є однією з найбільших в світі. За офіційними даними, в США проживає більше 483 тисяч вірмен [1], проте згідно з неофіційними даними в США проживає до двох мільйонів вірмен [2]. У США вірменська діаспора володіє понад 20 газетами і журналами, видавничими будинками, радіо і телевізійними засобами. На сьогодні вірменське лобі є одним з найбільш ефективних етнічних лобі в США. Воно організовує співвітчизників за кордоном, і керує ними в межах своїх компетенцій. Однак, сьогодні, вірменська діаспора США сьогодні стикається з низкою проблем. Серед проблем виділяється небезпека маргіналізації. Це проблема політичного характеру і умовно називається «політичною маргіналізацією». Володіючи значним людським, організаційним, фінансовим і іншим потенціалом, вірменська громада практично обмежила поле своєї діяльності і, отже, можливості впливу. Серед проблем з якими стикається вірменська діаспора виділяється і проблема ідентичності, а також загроза асиміляції.

Мета статті. Стаття має на меті розглянути особливості діяльності вірменських громадських організацій в США, виявити їх роль у розвитку американсько-вірменських відносин вірменської громади в США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практичними і нагальними питаннями розвитку та діяльності вірменської діаспори США, а також вплив вірменського лобі на зовнішню політику США та американсько-вірменські відносини знайшли належне місце у науковому доробку таких дослідників, як Авдашкін А. А. [21], Атоян В. [17], Ароян І. К. [16], Варданян Т. [18], Аветисян К. [18], Галастян А.Г. [27], Джангозян С. Ю. [23], Троїцький М.А. [24], Геворгян О. З. [25], Габріелян А.А. [26], Кіракосян Д.С., Паносян Р., Ганалаян Т.[22] тощо. Даніми дослідниками недостатньо досліджено проблеми взаємовідносин поміж громадськими організаціями і діаспорою. Дана стаття розкриває низку проблем з якими зіштовхуються громадські організації і вірменська діаспора в цілому. Не дивлячись на достатню кількість наукових досліджень, що проводяться в основному вірменськими, російськими та західними дослідниками серед українських дослідників на сьогодні не вистачає ґрунтовних аналітичних робіт з даної проблематики, що актуалізує науковий пошук та розвідки вірмен України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Величезну роль у розвитку вірменської діаспори США сьогодні грають Вірменський Національний Комітет Америки (ВНКА) [2] і Вірменська Асамблея Америки (ВАА) [3]. Незважаючи на певні внутрішні тертя, організації не мають протиріч з основних питань: міжнародного визнання Геноциду вірмен, підтримки невизнаної Нагірно-Карабаської Республіки, підтримкою Вірменії та вірменських організацій на міжнародному рівні, збереження вірменської культури і традицій в діаспорі. ВНКА має більше 30 філій по всій території США, крім того офіційні представництва організації розташовані в Канаді, Франції, Італії, Великобританії, Кіпрі та Австралії. Офіційно бюджет організації не відомий, однак, багато експертів в США наводять цифри від 800 млн. доларів до 2 мільярдів. Вірменська Асамблея Америки має більш скромне представництво, як в США, так і за її межами. Організація має всього лише 2 філії по країні і бюджет в 40-50 мільйонів доларів. Вірменське лобі представлено в Конгресі США 54 конгресменами (вірменський корпус), членами вірменського корпусу також є такі впливові особи, як колишні кандидати на пост президента США Роберт Доул і Майкл Дукакіс [4].

Крім перерахованих вище організацій в США діють наступні впливові організації: Загальний Вірменський Благодійний Союз [5], Американо-Вірменська Економічна Палата [6], Вірменська Культурна Асоціація Америки [7], Вірменсько-Американський Центр Освіти, Вірменсько-Американська Рада Церков [8], Американці

за Арцах [9], Асоціація вірменських Місіонерів Америки [10]. Всі перераховані вище організації мають досить значні людські та фінансові ресурси, що дозволяє їм ефективно реалізовувати заходи високого рівня.

Зокрема, необхідно відзначити, що Вірменський Національний Комітет Америки (ВНКА) і Вірменська Асамблея Америки (ВАА) створили розгалужені мережі ЗМІ по всій країні. ВНКА публікує щомісячне видання «Закавказзя: хронологія», під впливом вірменського лобі також знаходяться «Los-Angeles Times» і «California Courier». Вірменська Асамблея Америки має вплив в «The Washigton Post». Впливовими вірменськими ЗМІ виступають «Hairenik», «Armenian weekly», «Azbarez», «Massis Weekly», «Armenian Liberty», «Snark New Agency» і «Armenian News». Вірменське лобі зуміло створити різні вірменські телеканали, одним з яких є канал «Horizon». У 1982 р. в Кембриджі був заснований Інститут Зоряна, який спеціалізується на вивченні геноциду, діаспори та Вірменії, також в США діє музей Геноциду вірмен. А в 1997 р. Вірменська Асамблея Америки заснувала Вірменський національний інститут Америки. Також в провідних університетах США діють програми «Armenian Studies» [4].

У США налічується не більше 10 молодіжних організацій, проте кожна з них має досить високий рівень організованості. Окремо стоїть Вірменська Федерація Молоді Америки (ВФМА), яка створена за підтримки Вірменської Революційної Федерації Дашнакцутюн (АРФД). ВФМА була заснована в 1933 р. молодими активістами вірменської партії Дашнакцутюн під час зборів в Айренік Холл в місті Бостон. За словами одного з творців організації Артура Герагосяна, в основі ідеології організації лежать вчення Гарагіна Нжде. Не випадково, що до 1941 р. організація мала назву «Цехагронутюн». Назва довелося змінити через складність вимовляння назви організації вірменами, які не володіли рідною мовою. Вже до 1935 р. членами організації були більше 5 тисяч молодих вірмен. Під час Другої Світової Війни понад тисячу членів організації вирушили на фронт битися проти фашистської Німеччини, саме членами ВФМА був складний кістяк Вірменського Легіону Америки, який існує до цих пір. У період з 1945 по 1988 рр. організація провела величезну кількість заходів, присвячених історії та культурі вірменського народу, під знаменами ВФМА були створені: Корпус вірменських скаутів Америки, спортивне співтовариство «Арарат», історична комісія «Нжде» і багато іншого. В період Арцахского війни члени організації надавали гуманітарну допомогу, вели велику пропаганду в країні і, звичайно ж, були і ті, хто вирушив воювати [4].

На сьогоднішній день ВФМА має більше 20 філій по США, представництва в Лівані, Франції, Канаді та Кіпрі. Не можна також не відзначити той, факт, що багато членів організації стають відомими політиками, економістами, юристами, лікарями - що дозволяє ВНКА не турбуватися про питання майбутніх лобістів. Крім ВФМА, в США діють наступні організації: – Вірменська Студентська Асоціація [11], Рада вірменських студентів Каліфорнійського Університету [12], Асоціація вірменських Випускників Гарвардського Університету [13], Сини і дочки Вірменії [14], Вірменська Культурна Асоціація Мічиганського Університету [15]. Також в США діють різні вірменські молодіжні спортивні клуби з боксу, футболу, змішаних єдиноборств, карате, плавання тощо [4].

Важливим питанням в діяльності вірменської діаспори США є адаптація вірмен в американське суспільство. Вірменські організації в США, що реалізують адаптаційну функцію щодо мігрантів, відносяться до наступних типів: лобістські, студентські, охорони здоров'я, культурні, благодійні, наукові та фондові (так вони ідентифікують себе, описуючи свою місію на сайтах). Багато вірменських громадських організацій мають представництва в містах США і за кордоном, що говорить про їх централізовану і розгалужену структуру. В цілому для діяльності вірменських громадських організацій в США в більшій мірі характерна реалізація внутрішньої функції адаптації вірмен-

мігрантів, спрямованої на об'єднання вірменського народу; збереження і передачу традицій і мови майбутнім поколінням; збереження і підтримання культури; лобювання інтересів вірмен. Зазначимо, що 68% заходів і програм у діяльності вірменських організацій в США спрямовані на реалізацію внутрішньої адаптаційної функції, тобто превалює орієнтація на збереження і передачу наступним поколінням вірменської ідентичності разом з елементами національної самобутності. Реалізація зовнішньої адаптації здійснюється в основному через освітні програми (стипендії, гранти, стажування); розвиток особистих та професійних якостей (семінари, заходи, лекції з професійного розвитку); допомога в працевлаштуванні (некомерційні та неурядові організації / медичні установи); медичні послуги. 32% програм і заходів відносяться до реалізації зовнішньої адаптаційної функції [16].

Багато вірменських організацій зацікавлені в освіченій і прогресивній молоді, тому крім збереження національної спадщини та ідентичності, надають молоді можливості для професійного зростання, освіти, розвитку особистісного потенціалу. Вірменська діаспора США вважається однією з найбільш організованих і впливових етнічних груп в світі, в той час як вірменська діаспора в Росії, що має кількісно більш значний потенціал, залишається однією з найменш організованих. Вірменські громадські організації в Росії недостатньо згуртовані, не мають складної диференційованої структури, в цілому їх діяльність неактивна. У Росії практично немає вірменських асоціацій загальноросійського і міжнародних рівнів, в кожному регіоні, місті локально діє громада, що часто не має зв'язків з іншими організаціями в межах Росії. У США діяльність діаспори інституціоналізована, її організації мають комплекс програм і заходів, що реалізують зовнішні і внутрішні функції адаптації своїх членів, їх зв'язки всередині країни та за її межами є широкими та багатоаспектними [16].

Протягом останніх десятиліть у багатьох країнах світу констатується зростання кількості та впливу дослідних центрів публічної політики. У наші дні подібні установи прийнято називати «мозковими центрами», «фабриками думок», виробниками інноваційних ідей, які слугують мостом або своєрідним інтерфейсом між наукою, суспільством і владою. «Мозкові центри» (МЦ) займаються дослідницькою, аналітичною діяльністю, стратегічними розробками, пропонують консультативні, освітні послуги, дають експертні оцінки і рекомендації з приводу поточних соціально-економічних, політичних процесів, а також здійснюють прогнози і виробляють сценарії подальшого розвитку подій [17, с.158].

Як відзначають вірменські експерти Т. Варданян і К. Аветисян, члени неурядових організацій, залучені в процес реалізації грантових програм, направляють свій інтелектуальний потенціал на вирішення тих проблем, які є актуальними не для вірменського суспільства, а для міжнародних «донорських» організацій [18, с.50]

Відзначимо, що в ці роки довгострокові відрядження в основному фінансували такі відомі організації, як «Фонд Олександра фон Гумбольдта» (Німеччина), «Фонд Сороса» (США), «Програма Бенджаміна Франкліна» (США), «Міжнародна асоціація зі сприяння співпраці з вченими нових незалежних держав колишнього Радянського Союзу» (США), «Програма ТАСІС» (Євросоюз) тощо. Активно діяв також «Національний фонд науки і передових технологій» (NFSAT) і «Американський фонд цивільних досліджень і розвитку» (CRDF). Примітно, що можливістю використання наукового потенціалу Вірменії були дуже зацікавлені не тільки західні університети і науково-дослідні центри, а й структури Північноатлантичного альянсу (НАТО). Саме тоді, на початку 1990-х рр. в Вірменії вперше стали з'являтися центри публічної політики, діючі в стилі західних мозкових центрів [17, с.162]

В останні десятиліття склався і динамічно розвивається глобальний інформаційний простір. Діаспори досить активно презентують себе в глобальній мережі Інтернет. У науковій літературі утвердилися такі терміни, як «кібердіаспори» і «цифрові діаспори» [19, с. 101–103]. Кіберпростір не тільки несе на собі відбиток

реальних картин етнічності, але і генерує нову «цифрову етнічність». Передбачається, що вивчення цього типу етнічності можливо на основі застосування інтернет-етнографії. Інтернет являє дослідницький простір, який знаходиться в постійному доступі, він легко піддається спостереженню і аналізу. Для розвитку цього нового напрямку етнографії та соціальної антропології Інтернет відкриває широке поле для інтерпретацій. Х. Тололян зазначив: «Члени діаспор можуть з вражаючою швидкістю дізнаватися подробиці про події в житті метрополії, їх сімей, про економічні та політичні зміни в масштабах цілої нації. Наприклад, чимало вірмен в США підписуються на вірменську службу новин (ANN), яка генерує добірку з усіх онлайн новин, що містять слова «Armenia» або «Armenian» [20]. Перехід до цифрових технологій кардинально поміняв спосіб життя в діаспорі. Вплив медіа на діаспоральні спільноти необхідно аналізувати в двох вимірах: способи передачі інформації, способи культурного виробництва [21, с.420].

В умовах глобальних політичних змін та інформаційно-технологічного прогресу особливого значення набувають і ресурси вірменської діаспори в США. Вірменознавчі центри США мають безліч особливостей, обумовлених історичними, географічними, політичними, громадськими, культурними, освітніми факторами. Сьогодні перед вірменською громадою США стоять безліч викликів. Найбільш характерними є завдання збереження національної самосвідомості, об'єднання вірменської громади, як посилення політичного фактора тощо. Від вирішення цих питань залежить збереження вірменства США, нейтралізація небезпеки асиміляції, участь у вирішенні поставлених перед вірмянством викликів. Вірменська громада має важливе значення, що обумовлено як її чисельністю, так і політичним впливом. Вірменознавчі центри США виконують важливу місію за рішенням вищезгаданих завдань [22].

У США також успішно функціонують професійні організації вірменських вчених. У низці університетів і коледжів засновані вірменознавчі курси і кафедри, де вірменські та зарубіжні вірменознавці організують окремі курси вірменської мови, літератури, історії, національної духовної та світської музики, історії культури, мистецтва і архітектури, інші курси вузівських і поствузівських програм. Вірменознавчі центри США можна розділити на наступні групи:

1. Вірменознавчі інститути. У цю групу входять діючі в США вірменознавчі установи, що займаються науково-дослідною роботою. Їх діяльність, безумовно, сприяє викладанню вірменознавчих дисциплін, однак ці центри займаються не тільки освітньою діяльністю. Вважаємо за доцільне включити в цю групу також вірменознавчий центр Мічиганського університету Дирборна, який, хоч і діє в складі університету, але освітньо-виховних завдань не вирішує, а в основному задовольняється науково-дослідною роботою;

2. Вірменознавчі асоціації. Зайняті головним чином освітніми, науковими, організаційними роботами;

3. Вірменознавчі кафедри. Тут викладають різні вірменознавчі дисципліни. Діяльність кафедр не обмежується організацією вірменознавчих курсів, а охоплює науково-дослідну, видавничу діяльність;

4. Вірменознавчі програми. Ці програми організують курси з історії Вірменії, вірменської мови, літератури, культури; заходи, лекції; видають періодику, що висвітлює їх діяльність, а також допомагають по навчальному процесу. У цю групу входять діючі в складі різних університетів США вірменознавчі програми і навчальні курси [22].

Важливий внесок у розвиток вірменознавства в США мають Вірменознавчі дослідні асоціації. У 1955 р. в м. Белмонд з ініціативи 60 представників вірменської інтелігенції і професорів Гарвардського університету була заснована Національна асоціація вірменознавчих досліджень (National Association for Armenian Studies and

Research, NAASR). Центр Асоціації знаходиться в Кембриджі. NAASR сприяє вірменознавчим кафедрам та навчальним курсам низки університетів. Зокрема, закуповується література, що присвячена історії та культурі вірменського народу, яка поширюється в США. NAASR організовує вірменознавчі лекції, сприяє виданню вірменознавчих досліджень. Завдяки організованим асоціацією зборів коштів відкрилися кафедри вірменських досліджень в різних університетах США. NAASR заснував друкарню «Видання вірменської спадщини» («Armenian Heritage Press»). Асоціація видає «Вірменознавчий журнал вірменських досліджень» («Journal of Armenian Studies») (з 1975 р.) і «NAASR Newsletter», що виходить у світ раз в чотири місяці. у 1974 р. за ініціативою професора Р. Ованісяна група вчених Каліфорнійського, Колумбійського, Гарвардського університетів заснували Асоціацію вірменських досліджень (Society for Armenian Studies, SAS). Асоціація з Мічиганського університету Дирборна перемістилася в Каліфорнійський університет Фрезно. Головою Асоціації є доктор Б. Тер-Мкртчян. В Асоціацію входять понад 200 вчених і студентів. Мета Асоціації – стимулювати поширення історії Вірменії, вірменської культури і літератури, общинних і політичних завдань / питань; організувати симпозиуми, наукові конференції з вірменських досліджень. Асоціація видає «SAS Newsletter», а також низку іншої наукової періодики [22].

Висновки. Таким чином, вірменознавчі центри США мають важливе значення в розвитку вірменознавства, викладанні вірменознавчих дисциплін, виданні вірменознавчої літератури. Ці центри готують фахівців з історії Вірменії, вірменської мови, літератури та культури. Крім викладацьких функцій, багато вірменознавчих центрів займаються науково-дослідною роботою, видають наукову періодику, журнали, книги. Вірменознавчі центри США мають великий потенціал розвитку. Їх активна співпраця з науковими та освітніми організаціями Вірменії має важливе значення. Важливий також обмін досвідом, залучення вірменознавчих центрів в здійснювані в Вірменії вірменознавчої роботи. Ці центри можуть істотно розширити рамки своєї діяльності, завдяки організованій, об'єднаній роботі, зміцненню зв'язків з Вірменією. У цьому сенсі багато що належить зробити як вірменознавчим центрам США, так і науково-освітнім установам Республіки Вірменія

Однак, розглянувши генезис і особливості діяльності вірменської діаспори в США можна зробити висновок і про те, що не дивлячись на досягнення вірменської діаспори констатуємо і наявність низки проблем. Так, після 2008 р. відносини між США та Вірменією почали втрачати колишні імпульси: закривається фонд «Виклики тисячоліття», відбувається урізування фінансування Вірменії і Нагірно-Карабаській Республіці по лінії «USAID», припиняє свою роботу фонд «Лінсі», а також спостерігається значне скорочення припливу великого діаспоральних капіталу зі США. Ці зміни викликані об'єктивними і суб'єктивними причинами. Після підписання «Контракту століття» з Азербайджаном американські нафтові корпорації отримали можливість вести бізнес на Каспії, а Вірменія послідовно рухалася в бік євразійських інтеграційних структур. Це змусило США по-новому поглянути на сусідню Грузію.

Відтак, сьогодні існує гостра необхідність в пошуку нових орієнтирів, які б дозволили вірменській стороні, не нехтуючи іншими напрямками, розвивати діалог зі США. Цілком очевидно, що без більш тісних відносин зі США Вірменії буде складніше відповідати на нові загрози, модернізувати свою економіку і розвивати демократичні інститути.

Вірменське лобі в США спирається на сили і фінансові кошти жителів Сполучених Штатів, які симпатизують Вірменії та її ролі в міжнародних відносинах. У переважній більшості це лобі складається з членів етнічної вірменської діаспори - осіб, які ідентифікують себе як вихідців з Вірменії або їх нащадки. Вірменська діаспора стала формуватися в Північній Америці з кінця XVII ст., коли в США прибули перші представники вірменського етносу. Надалі було кілька хвиль «вірменської імміграції»,

в основному викликаних переслідуванням вірмен в Оттоманській імперії (особливо на початку ХХ ст.), а також міжетнічними конфліктами, які супроводжували розпад СРСР, і появою можливостей еміграції з Вірменії в США, що відкрилися на початку 1990-х років.

Список використаних джерел

1. U.S. Census Bureau, American Community Survey. 2011. URL.: <http://www.census.gov/programs-surveys/acs/>
2. Армянский Национальный Комитет Америки. URL.: <https://anca.org/>
3. Armenian Assembly of America. URL.: <https://armenian-assembly.org/>
4. Армянские общины США и России: сравнительный анализ. *Hayweb.Ru*. 22.08.2012. URL.: <http://www.hayweb.ru/articles/1516-armyanskie-obschiny-ssha-i-rossii-sravnitelnyy-analiz.html>
5. The Armenian General Benevolent Union. URL.: <http://www.agbu.org/>
6. Armenian Chamber. URL.: <http://www.armenianchamber.com/>
7. Armenian Cultural Association of America. URL.: <http://www.acaainc.org/>
8. Armenian-American Council of Churches. URL.: <http://www.acyoa.org/>
9. Americans for Artsakh .URL.: <http://www.americansforartsakh.org/>
10. Association of Armenian Missionaries of America. URL.: <http://www.amaa.org/>
11. Armenian Student Association. URL.: <http://www.asainc.org/index.php>
12. Council of Armenian students of the University of California. URL.: <http://www.ocf.berkeley.edu/>
13. Association of Armenian Graduates of Harvard University URL.: www.armenianharvard.edu
14. Sons and daughters of Armenia. URL.: <http://kofv.org/>
15. Armenian Cultural Association of the University of Michigan. URL.: <http://www.umich.edu/~armenia/index.html>
16. Ароян И. К. Армянская диаспора в России и Америке: сравнительный анализ условий адаптации молодых мигрантов. *XXI Международная конференция памяти профессора Л. Н. Когана «Культура, личность, общество в современном мире: методология, опыт эмпирического исследования»*, 22–23 марта 2018 г., Екатеринбург. – Екатеринбург: УрФУ, 2018. С. 156-166. URL.: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/59013/1/978-5-91256-403-1_2018_017.pdf
17. Атоян В. Индустрия «мозговых центров» в Армении. *Проблемы национальной стратегии*. № 4 (37), 2016. С.158–176.
18. Варданян Т., Аветисян К. Роль молодежных общественных организаций в Армении. Ер.: НОФ «Нораванк», 2005. – 94 с.
19. Головнев А. В., Белоруссова С. Ю., Киссер Т. С. Вэб-этнография и киберэтничность. *Уральский исторический вестник*. 2018. № 1. С. 100–108.
20. Интервью с Хачигом Тололяном. *Новое литературное обозрение*. № 3. 2014. URL: <http://www.nlobooks.ru/node/5148> (дата обращения: 20.02.2018)
21. Авдашкин А. А. Глобальные и локальные диаспоры. *Вестник удмуртского университета. Социология. Политология. Международные отношения*. Т. 2, вып. 4, 2018. С.418–425.
22. Ганалаян Т., Напетян А. «Армянские ресурсы» в США. *Армянский Фонд «НОРАВАНК»*. 06.10.2010. URL.: http://noravank.am/rus/articles/detail.php?ELEMENT_ID=5060
23. Джангозян Стелла Юраевна. Процесс развития отношений между Арменией и Диаспорой в условиях утверждения независимой государственности / Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02

- Политические процессы и институты, Ереван 2016. – Научный руководитель – д.п.н., профессор А. П. Енгоян ЕРЕВАН 2016. – 177 с.
24. Троицкий М. А. Конгресс и политика США в отношении Армении. *США и Канада: экономика, политика, культура*. – 2017. – №4. – С. 89–103. URL.: https://mgimo.ru/library/publications/kongress_i_politika_ssha_v_otnoshenii_armenii/
25. Геворгян О. З. Фактор диаспоры в отношениях армении с ЕС и США. *Постсоветские исследования*. Т.1. №6. 2018. URL.: <https://cyberleninka.ru/article/n/faktor-diaspory-v-otnosheniyah-armenii-s-es-i-ssha>
26. Габриелян А.А. Анализ нагорно-карабахского конфликта: республика арцахна пороге перемен / Проблемы национальной безопасности в условиях глобализации и интеграционных процессов (Междисциплинарные аспекты) / Материалы международного научного форума. – Ер.: Изд-во РАУ, 2017. – С. 34-43. – 340 с.
27. Галастьян А. Карабахские виражи во внешней политике США. *Международная жизнь*. 27.04.2016. URL.: <https://interaffairs.ru/news/show/15177>

References

1. U.S. Census Bureau, *American Community Survey*. 2011. URL.: <http://www.census.gov/programs-surveys/acs/>
2. *Armyanskiy Natsionalnyy Komitet Ameriki*. URL.: <https://anca.org/>
3. *Armenian Assembly of America*. URL.: <https://armenian-assembly.org/>
4. *Armyanskiye obshchiny Ssha i Rossii: sravnitelnyy analiz*. *Hayweb.Ru*. 22.08.2012. URL.: <http://www.hayweb.ru/articles/1516-armyanskie-obschiny-ssha-i-rossii-sravnitelnyy-analiz.html>
5. *The Armenian General Benevolent Union*. URL.: <http://www.agbu.org/>
6. *Armenian Chamber*. URL.: <http://www.armenianchamber.com/>
7. *Armenian Cultural Association of America*. URL.: <http://www.acaainc.org/>
8. *Armenian-American Council of Churches*. URL.: <http://www.acyoa.org/>
9. *Americans for Artsakh*. URL.: <http://www.americansforartsakh.org/>
10. *Association of Armenian Missionaries of America*. URL.: <http://www.amaa.org/>
11. *Armenian Student Association*. URL.: <http://www.asainc.org/index.php>
12. *Council of Armenian students of the University of California*. URL.: <http://www.ocf.berkeley.edu/>
13. *Association of Armenian Graduates of Harvard University* URL.: www.armenianharvard.edu
14. *Sons and daughters of Armenia*. URL.: <http://kofv.org/>
15. *Armenian Cultural Association of the University of Michigan*. URL.: <http://www.umich.edu/~armenia/index.html>
16. Aroyan I. K. *Armyanskaya diaspora v Rossii i Amerike: sravnitelnyy analiz usloviy adaptatsii molodykh migrantov. XXI Mezhdunarodnaya konferentsiya pamyati professora L. N. Kogana «Kultura. lichnost. obshchestvo v sovremennom mire: metodologiya. opyt empiricheskogo issledovaniya»*. 22–23 marta 2018 g.. Ekaterinburg. – Ekaterinburg: UrFU. 2018. S. 156-166. URL.: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/59013/1/978-5-91256-403-1_2018_017.pdf
17. Atoyan V. *Industriya «mozgovykh tsentrov» v Armenii. Problemy natsionalnoy strategii*. № 4 (37). 2016. S.158–176.
18. Vardanyan T. Avetisyan K. *Rol molodezhnykh obshchestvennykh organizatsiy v Armenii*. Er.: NOF «Noravank». 2005. – 94 s.
19. Golovnev A. V. Belorussova S. Yu., Kisser T. S. *Veb-etnografiya i kiberetnichnost. Uralskiy istoricheskiy vestnik*. 2018. № 1. S. 100–108.
20. Intervyu s Khachigom Tololyanom. *Novoye literaturnoye obozreniye*. № 3. 2014. URL: <http://www.nlobooks.ru/node/5148> (dataobrashcheniya: 20.02.2018)

21. Avdashkin A. A. *Globalnyye i lokalnyye diaspory. Vestnik udmurtskogo universiteta. Sotsiologiya. Politologiya. Mezhdunarodnyye otnosheniya*. Т. 2. вып. 4. 2018. S.418–425.
22. Ganalanyan T. Naapetyan A. «Armyanskiye resursy» v SShA. *Armyanskiy Fond «NORAVANK»*. 06.10.2010. URL.: http://noravank.am/rus/articles/detail.php?ELEMENT_ID=5060
23. Dzhangozyan Stella Yurayevna. *Protsess razvitiya otnosheniy mezhdu Armeniyey i Diasporoy v usloviyakh utverzhdeniya nezavisimoy gosudarstvennosti / Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni kandidata politicheskikh nauk po spetsialnosti 23.00.02 Politicheskkiye protsessy i instituty*. Erevan 2016. – Nauchnyy rukovoditel – d.p.n., professor A. P. Engoyan EREVAN 2016. – 177 s.
24. Troitskiy M. A. *Kongress i politika SShA v otnoshenii Armenii. SShA i Kanada: ekonomika. politika. kultura*. – 2017. – №4. – S. 89–103. URL.: https://mgimo.ru/library/publications/kongress_i_politika_ssha_v_otnoshenii_armenii/
25. Gevorgyan O. Z. *Faktor diaspory v otnosheniyakh armenii s ES i SShA. Postsovetskiye issledovaniya*. Т.1. №6. 2018. URL.:<https://cyberleninka.ru/article/n/faktor-diaspory-v-otnosheniyah-armenii-s-es-i-ssha>
26. Gabriyelyan A.A. *Analiz nagorno-karabakhskogo konflikta: respublika artsakhna poroge peremen / Problemy natsionalnoy bezopasnosti v usloviyakh globalizatsii i integratsionnykh protsessov (Mezhdistsiplinarnyye aspekty) / Materialy mezhdunarodnogo nauchnogo foruma*. – Er.: Izd-vo RAU. 2017. – С. 34-43. – 340 s.
27. Galastyan A. *Karabakhskiyе virazhi vo vneshney politike SShA. Mezhdunarodnaya zhizn*. 27.04.2016. URL.: <https://interaffairs.ru/news/show/15177>.